

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

הרב יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת יתרו תשפ"ו

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

'לאכול לפני האלוקים'

חכם, ותלמיד חכם זה היה משה רבינו. מעתה, אם נאמר בפסוק שאהרן וכל זקני ישראל באו לאכול לחם לפני משה ולא עם משה, זאת אומרת שמשה רבינו היה נוכח בסעודה זו, אלא שלא אכל בסעודה זו לחם כמו כולם.

מניין נרמז ששימש את כולם?

וכיצד ניתן לרמוז מן הפסוק שדאג לצרכי הסעודה ולא עשה דבר אחר? התשובה, מזה שהכתוב מכנה את שמו בשם 'אלהים' ולא בשם 'משה'. ומדוע? נוכל להבין מדברי חכמים במכילתא שהזכרנו. מבוואר, שכאשר רבן גמליאל שימש את החכמים, ביקשו למחות בו, אולם ר' יהושע אמר שיניחו לו.

כיוצא בדבר, כאשר משה רבינו עשה סעודה ליתרו, מן הראוי היה שאחרים ידאגו לסעודה זו, שהרי משה רבינו 'איש האלהים' ובכל רגע נתון היה דבק בקב"ה וכאשר בא יתרו אליו ומשה ביקש לכבדו, הרי שצריך לדאוג לצרכיו הגשמיים, הרי שהוא יורד בדברתו. ומי התיר זאת למשה רבינו לעשות כן, מן הראוי היה לתת לתלמידיו לשרת את האורח הנכבד, והוא ישאר במעלתו.

על כך התורה מציינת שכולם באו לאכול לחם עם חותן משה 'לפני האלהים' - כל מי שבא לסעודה זו הרי שכאילו נהנה מזיו השכינה, התורה מבקשת להדגיש שכאשר משה רבינו כיבד את חותנו - יתרו, הוא לא ירד מדרגתו, אלא הוא התעלה, הוא נעשה ב'אלהים'! (תואר זה למשה רבינו מופיע בחז"ל: 'אמר ר' אבין: משה ממוחציתו ולמעלה נקרא אלהים, וממוחציתו ולמטה נקרא איש'. (מדרש תהלים מזמור צ))

ומניין למד משה רבינו לעשות כן? על כך המדרש מביא את דברי ר' יהושע שלמד כן, מ'אברהם אבינו גדול העולם, ששימש מלאכי השרת, והיה סבור בהן שהם בני אדם ערביים עובדי עבודה זרה, רבן גמליאל שימש חכמים לומדי תורה, על אחת כמה וכמה. ועל הכנסת אורחים שעשה אברהם אבינו דורשים חז"ל: גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, הרי שאברהם אבינו בעת שעסק בהכנסת אורחים לא ירד מדרגתו, ולהפך חז"ל מסכימים עם מעשיו שהכנסת אורחים גדולה יותר. - מעתה נבין, משה רבינו מכונה בפרשה זו בשם 'אלהים' ללמד שהכבוד שכיבד את יתרו, לא הוריד אותו ממדרגתו אלא להפך העלהו.

אחר ר' יהושע, מגיע ר' צדוק ואומר שיש ללמוד שראוי לרבן גמליאל לשמש את החכמים לא מאברהם אבינו, אלא מהקב"ה בכבודו. וכיצד? שהרי הקב"ה קדוש וטהור ובכל יום ויום, זן ומפרנס את בריותיו בחן וברחמים, בין צדיקים בין רשעים. רבן גמליאל על אחת כמה וכמה! - מעתה, נוכל לומר שמשה רבינו מכונה 'אלהים', משום שעשה מעשה אלהים, שאף על פי שהיה קדוש וטהור, דאג לפרנסת וכבוד הבריות, כמו הקב"ה שהוא זן ומפרנס לכל בריה ובריה דבר יום ביומו.

בפרשה: '... וַיָּבֹא אֶהָרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים' במכילתא (דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דעמלק א): ומשה להיכן הלך? והלא מתחלה יצא לקראתו, שנא' ויצא משה לקראת חותנו, ועכשיו להיכן הלך. אלא מלמד שהיה עומד ומשמש עליהם.

מהיכן למד, מאברהם אבינו. אמרו, הדבר הזה דרש ר' יצחק ואמר, כשעשה רבן גמליאל סעודה לחכמים, היו כל חכמי ישראל מסובים אצלו; עמד רבן גמליאל ושימש, אמרו החכמים; אין אנו כדי שישמשנו; אמר להן ר' יהושע, הניחו לו שישמש, שמצינו שגדול מרבן גמליאל שמש את הבריות; אמרו לו, אי זה זה? אמר להם: אברהם אבינו גדול העולם, ששימש מלאכי השרת, והיה סבור בהן שהם בני אדם ערביים עובדי עבודה זרה, רבן גמליאל שימש חכמים לומדי תורה, על אחת כמה וכמה.

אמר להן ר' צדוק, הניחו לו שישמש, מצינו גדול מרבן גמליאל ומאברהם ששימש את הבריות; אמרו לו, אי זה זה, אמר להם: שכינה, שבכל שעה מספיק מזון לכל באי העולם כדי צרכן ומשביע לכל חי רצון, ולא לבני אדם הכשרים והצדיקים בלבד, אלא אף הרשעים עובדי עבודה זרה רבן גמליאל על אחת כמה וכמה שישמש חכמים ובני תורה. ע"כ.

למה לא כתוב בפרשה?

וקשה, הנה, בפרשת 'יורא' כאשר אברהם אבינו מחזר אחר האורחים ומכניסם אל ביתו, התורה הקדושה משבחת את אברהם אבינו ומתארת את מעשיו ששימש את המלאכים כנאמר 'והוא עומד עליהם' ובתרגום והוא 'משמש קדמוהי'. אם כן, לעמוד ולשרת אורחים, זהו שבח גדול ומדוע שבח זה נעלם אצל משה רבינו, היה אמור להזכירו בצורה מפורשת יותר, ולא ללמוד אותו מתוך שלא הוזכר.

עוד נשאל, מניין נרמז שמשה היה עומד ומשמש - הרי אין זה מוזכר כלל. שמה עשה מעשה אחר, ומהיכן חז"ל מצאו סמך למעשיו של משה?

משה רבינו - אלוקים

ונראה לבאר כך. כאשר נתבונן במקרא ובדברי חז"ל נוכח לראות שמשה רבינו מופיע בפסוק, אולם בכינוי אחר. אומרת התורה: '... וַיָּבֹא אֶהָרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים'

ובגמרא: ואמר רבי אבין הלוי: כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה, שנאמר 'ויבא אהרן... לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים'. וכי לפני אלהים אכלו? והלא לפני משה אכלו! אלא לומר לך: כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה - כאילו נהנה מזיו שכינה. (ברכות סד.)

אם כן, לפי דברי הגמרא מה שכתוב בתורה 'לפני האלהים' - הרי שהוא כינוי לתלמיד

המשך בעמ' 3

להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם
היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il
ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

לשאלות בהלכה חייגו
02-5408030
משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה

הרב אלון בן שבת

סדר ט"ו בשבט

תמצית דיני קדימה בברכות

ע"פ דעת מרן רשכבה"ג רבינו עובדיה יוסף זע"א, ובנו ממושיך
דרכו מרן הראשון לציון רבי יצחק יוסף שליט"א

דין קדימה בשבעת המינים

אמרו חז"ל (ברכות מא.), כל המוקדם בפסוק הזה, מוקדם לברכה, שכן נאמר, ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש. וזית שמן הוא זיתים, ודבש הוא תמרים.

הלכך אם הביאו לפניו מפירות שבעת המינים בלבד: כגון ענבים, תאנים, רימונים, זיתים ותמרים, הזית קודמת לכל, שהיא ראשון לארץ השני, אח"כ תמרים שהם שני לארץ השני, אח"כ ענבים שהם שלישי לארץ הראשון, ואח"כ תאנה ורימון.

שעורה קודמת לזית

אם יש לפניו תבשיל שעורים שברכתו מזוונות (גריסים) הוא קודם לזית, אף שהזית ראשון לארץ השני, והשעורים שני לארץ הראשון, מכל מקום ברכת מזוונות מבוררת יותר מברכת העץ ולכן יש לברך תחילה על השעורים.

הלכך כל שיש לפניו מיני מזוונות מחמשת מיני דגן (חיטה, שעורה, כוסמת, שיבולת שועל, שיפון) ופירות שבעת המינים, מברך על המזוונות תחלה שהם ראשונים לארץ ראשון.

ופשוט שאם יש לפניו לחם, הלחם קודם לכל, ופת חיטים קודמת לפת שעורים.

ברכת הגפן אינה קודמת לתמרים וזיתים

הגישו לפניו תמרים וזין, אף שהזין קובע ברכה לעצמו, מ"מ לדעת מרן איזה שירצה יקדים, כיון דאין ברכותיהן שוות.

שבעת המינים וברכת בורא פרי האדמה

וכן אם הביאו לפניו פירות שבעת המינים ופירות האדמה, דעת מרן השלחן ערוך שאיזה שירצה יקדים.

ברכת העץ ופרי האדמה, קודמים לברכת שהכל

אולם אם הביאו לפניו פירות העץ או האדמה, ודברים שברכתם שהכל, ברכת העץ או האדמה קודמת לברכת שהכל, שברכת שהכל היא ברכה כוללת, משא"כ העץ או האדמה שהן ברכות מבוררות יותר.

שבעת המינים קודם למין שהוא חביב וברכתו העץ

אם הגישו לפניו פירות שבעת המינים ושאר פירות העץ, פירות שבעת המינים קודמים, אף אם הפרי שאינו משבעת המינים חביב עליו יותר.

שבעת המינים אף שהוא חצוי הוא קודם לשלם

וכן אם הפרי משבעת המינים חצוי, ושאינו משבעת המינים שלם, אפ"ה יקדים לברך על השבעת המינים.

שהחיינו קודם לשבעת המינים

אם הביאו לפניו פרי משבעת המינים ופרי אחר שאינו משבעת המינים אבל הוא פרי חדש, הפרי חדש קודם שמברך עליו שתי ברכות.

המשן בעמ' 3

הלכה למעשה

הרב יצחק אלון

גזילה בצחוק וניזון המוצר

שאלה: ישיבה קטנה יצאה לשבת גיבוש ביישוב מסויים, היציאה הייתה כבר מיום חמישי. ראובן ושמעון שובצו בחדר אחד, ראובן יצא לעשר דקות וכשחזר הוא ראה ששמעון מתעסק בנגן שלו, מיד הוא צעק "שמעון תחזיר לי את הנגן!" שמעון, שחמד לו לצון, פתח בריצה יצא מהחדר והתחבא באיזו פינה בסוף המסדרון, בו היו עוד כמה תלמידים מהישיבה. ראובן חיפש את שמעון כבעס, וכשמצא אותו ראה שהוא יושב ומאזין לשיר שבקע מהנגן. "מה זה צריך להיות?!" שאל ראובן "זה גזל גמור!" ראובן ניסה להוציא את הנגן מידי של שמעון, אך שמעון החזיק את הנגן היטב, ולאחר כמה שניות של מאבק, כשראובן טלטל את ידיו של שמעון, נפל הנגן על הרצפה. "תראה מה קרה" אמר ראובן "זהו נגן יקר, עם מסך מגע, ועכשיו המסך נשבר, והנגן לא שווה כלום! אתה צריך לשלם לי על הנגן הזה!" "למה אני צריך לשלם?" היתמם שמעון "לא אני שברתי אותו, אני בסך הכל החזקתי אותו היטב, והתכוונתי להחזיר לך אותו בעוד כמה דקות. אתה משכת את ידי בכח, ולכן הוא נשבר".

לאחר שחזרו מהשבת הם התקשרו לרב כדי לשמוע ממנו מה הדין, לאחר שהוא שמע את פרטי המעשה, השיב הרב כי הוא צריך לעיין בשאלה זו, וביקש מהם שיתקשרו אליו לאחר חצי שעה שיברר את דינם. לאחר חצי שעה, הם התקשרו לרב מה הוא ענה להם?

תשובה: שמעון נחשב גזול על הנגן, ועל אף שהוא לא התכוון לגזול את הנגן באופן מוחלט, הוא צריך לתקן את המסך השבור.

נימוקים: כפי שאמרנו שמעון נחשב כגזול על הנגן, ועל אף שהוא לא התכוון לגזול את הנגן באופן מוחלט, אך הדין הוא ש'שואל שלא מדעת' נחשב גזול (כמבואר בגמ' ב"מ מג: וב"ב פח. ובשו"ע סי' שנט סעיף ה). וכידוע, גזול חייב באחריות הגזילה, אף באונסין, וחייב לשלם דמי החפץ הגזול כפי המחיר שהיה שווה בשעת הגזילה (סי' שסג, ב).

והנה, אם בחור אחר היה מזיק את הגזילה שביד הגזול, הרי הגזול היה חייב לשלם לנגזל, מכח חיוב השבת הגזילה, אך הגזול היה יכול לתבוע את מה ששילם מאותו אחד שהזיק את הגזילה, שהרי אם לא היה מזיק היה הגזול יכול להחזיר את הגזילה עצמה, ובגלל הנזק נאלץ הגזול לשלם את מחיר הגזילה. כן יש ללמוד מדברי הגמ' (ב"ק סח.) שאם אחד גנב מן הגנב צריך להחזיר את הגניבה לגנב הראשון, וצריך מיעוט שלא יתחייב כפל. והתוס' (שם סט. ד"ה כל) כתבו, שאם השני זכה בגניבה, חייב לשלם הדמים לגנב, מפני שהפסיד לו שלא יוכל להחזיר הגניבה לבעלים ע"ש (והובא בנתי"מ סי' שנג ס"ק ג) ובסברת הדברים ביארו הברכת שמואל (סי' לו) והקובץ שיעורים (ב"ק אות יז) והחזו"א (ב"ק סי' טז סק"ה) שהגנב יש לו קנייני גניבה, שיכול לקנות הגניבה בשינוי מעשה, ולכן נחשב כבעלים כלפי הגניבה. וראה משפט המזיק (פרק כח סעיף ד).

לאור זאת, הרי שאם בחור אחר היה מזיק את הנגן, היה שמעון חייב לשלם לראובן על הנגן כיון שהוא חייב באונסים, ואותו מזיק היה צריך לשלם לשמעון את מה ששילם לראובן. אך במקרה שלפנינו שראובן הוא זה שהזיק את הנגן, יוצא לכאורה שאם יתבע משמעון לשלם לו, יתחייב הוא עצמו לשלם לשמעון, שהרי הוא גרם לו להתחייב באחריות הגזילה. ונראה בזה, שכיון שהדין הוא ש'עביד איניש דינא לנפשיה', ומותר לבעלים להזיק את הגזול כדי שיחזיר לו את הגזילה (באופן שהוא מוכרח להזיק את הגזול בכדי להציל את הגניבה. ראה חו"מ סי' ד), א"כ, נמצא שלראובן היה מותר לעשות כל הפעולות הדרושות כדי להוציא את הנגן מידי שמעון, ואע"פ שלא נזהר כל כך והזיק בתוך כדי הצלה זו את הנגן, מכל מקום כיון שהיה לו

המשן בעמ' 4

להצלחת חיילי ישראל

העלון מוקדש

לרפואת שלמה יצחק בן מאיה

המשך מע' 1 - מאמר השבוע - הרב אברהם רחמים

הרי לנו הכנה בדרשת חז"ל - והכנה בעוצמתו של משה רבינו, על אף גדולתו חלק כבוד לחמיו ביתר שאת ועוז!

מה אנו יכולים ללמוד מכך?

הבה נדגיש: בפרשת יתרו אנו קוראים על מתן תורה עשרת הדברות שראו ושמעו כל ישראל במעמד שלא היה ולא יהיה כמותו. התורה היא תורת חיים בעולם הזה ונותן אחרית לעולם הבא אין דבר מובחר יותר מעסק התורה הקדושה.

אולם, אבקש לסיים מאמר זה, בדברים נפלאים ומיוחדים שראיתי בספר החיד"א - ואילו לא אדם גדול אמרם היה קשה מעט לשמעם.

לקבל צמרמורת

כותב החיד"א בספרו 'מראית העין' על דברי הגמרא (ברכות ה.) אמר רבא ואם תאמר רב חסדא: אם רואה אדם שיסורין באין עליו - יפשפש במעשיו. **פשפש ולא מצא - יתלה בבטול תורה.** ואם תלה ולא מצא - בידוע שיסורין של אהבה הם.

וכותב כך: יש לדקדק מאחר שביטול תורה הוא מהעבירות חמורות איך אמר 'פשפש ולא מצא' - ומה פשפש, ואיך לא מצא, והרי הוא גלוי וידוע, והוא דבר הניכר שהוא בטל מהתורה?

ועוד, מה הלשון אומרת 'יתלה בביטול תורה' ומה היא תליה זו?

ואפשר שהכוונה 'יתלה בביטול תורה' שהיה לו לבטל ולא ביטל. כגון: שנודמנה לו מצוה שאי אפשר לעשות על ידי אחרים והיה לו לבטל תורה ולקיימה ולא ביטל, ועכשיו אין זה על דעתו ויתלה בזה. או גם, שהיה לו לבטל תורה שלא יעבור זמן ק"ש וכיוצא ולא ביטל.

וכן מובא בספר לחם אבירים בס' פתח הדבר שהתוודה ר' נסים אבולעפיא על שהיה פעמים עוסק בספר בעודו ממתין לחזרת הש"ץ ופעמים היה ממשיך לעיין כאשר היה מתחיל החזרה עיין שם.

הרי לנו דברי חכמים כדורבנות. רואים שמושה רבינו כיבד את חמיו ביתר שאת ויתר עוז, והכתוב שיבא את מעשיו. צריך לפקוח את העיניים ולשים לב שלא משתמשים במושג 'ביטול תורה' במקומות לא נכונים, במקום שתלמוד התורה עצמו יכול להביא ליסורין....!

נוכה להגות ולעסוק בתורה ובמצוות כרצון נותן התורה, אמן!

המשך מע' 2 - נשאלו בקו - הרב אלון בן שבת

דין חביב קודם, וגדר חביב

אם הביאו לפנינו רק מפירות העץ ואין לפנינו מפירות שבעת המינים, כתב השלחן ערוך שיקדים מה שחביב עליו.

גדר חביב הוא מה שחביב עליו בדרך כלל (ולא מה שחביב עליו עתה) אף שכעת הוא חפץ יותר במין האחר.

אין דין קדימה אם אינו חפץ לאכול את שני המינים

דין קדימה אינו נוהג אלא כמה שמונח לפניו וחפץ לאכול את שני סוגי הפירות, אבל אם אינו חפץ אלא לאחד מהם, או שהפרי השני אינו מונח לפניו על השולחן, פשוט שיכול לברך רק עליו שרוצה עתה. (רמ"א סי' ריא ס"ה. וק"פ בס' ילקו"י בשם הח"י אדם ואחרונים).

משקה בירה העשוי משעורים אין בו דין קדימה בשבעת המינים

הדבר פשוט שמשקה הבירה אינו כדין השעורים, לענין משפט הקדימה, דכיון שרובו מים, דין משקה יש לו (ילקוט יוסף סימן ריא ה"ג).

דיני קדימה בדיעבד אינם מעכבים

דין קדימה אינו אלא לכתחלה, ובדיעבד אינו מעכב כלל. (רשב"א ברכות מא. ד"ה וק"ל).

דין קדימה הוא על הברכה בלבד, ואחר שברך יאכל מה שירצה. (מרן הראש"ל הרב יצחק יוסף שליט"א בשיעורו השבועי)

הדברים נכתבו לזיכוי הרבים לעי"נ של האשה הצדיקה מרת ברכה בת לאה ע"ה נ. צ. ב. ה.

בברכה

ישראל סימן טוב

נ.ב.

בסדר ט"ו בשבט שהובא בחזון עובדיה (דיני קדימה בברכות) כתב שבעל הבית יברך על התמר תחילה מאחר והוא שני לארץ בתרא והוא קודם לגפן שהוא רק שלישי לארץ קמא ע"ש.

וצריך ביאור דלכאורה היה לו לכתוב דיש לברך על הזיתים תחילה כיון שהם ראשונים לארץ בתרא? ומצאתי במשנה ברורה שכתב דכל שהזית לא נגמר פריו דהיינו שלא גדל הנץ סביבם אין להם דין קדימה דשבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל היינו שנגמר פריים ומקורו מהמגן אברהם, ואכן רוב הזיתים בימינו נמסקים קודם שנגמר בישולם על העץ ועוברים תהליך כבישה.

ואכן כתב הח"י אדם סי' נז ס"ט: הא דיש מעלה למין ז', דוקא כשכבר נגמר פריו, אבל כל זמן שלא נגמר הפרי, אין לו דין קדימה, דלא משתבח קרא במידי דלא חזי, ולכן אלו זיתים הכבושים שבמדינתנו שקורין אילאוקעש שכמדומה שהם שלא נגמר פריין, אין להם קדימה, כן נראה לי, וכן הכוסס חטים אין בו קדימה. עכ"ל.

והראני ידידי הרה"ג ישראל סימן טוב שליט"א שכ"כ הבן איש חי (ש"ר פר' מטות סעיף ב): אין מין ז' קודם לשאר פירות כי אם אחר שנגמר פריו, על כן זיתים כבושים שהם קטנים ביותר ונראה לעין שלא נגמר פריין עדיין, אין קודמין. עכ"ל.

אולם בספר שלחן הטוהר מקומורנא (סי' ריא ה"א) כתב: זתים המביאין למדינותינו כבושין, יש להם כל מעלת הזית לענין קדימה, אבל כוסס חטה אין לו שום דין קדימה. עכ"ל.

ועכ"פ נראה דהעיקר להלכה כהמגן אברהם וכפי שהעלו הח"י אדם והמשנה ברורה והבן איש חי.

אכן בזיתים שנגמר פריים לגמרי על העץ (כגון אלו שצבעם שחור נוטה לסגול, אבל אלו השחורים ממש, עברו תהליך השחרה ברובם ולא נגמר בישולם על העץ) אלא שעדיין אינם ראויים לאכילה בלקיטתם כידוע כי מרים הם מאוד וחייבים לעבור תהליך כבישה בזה יש לומר דאף דאין ראויים אלא על ידי הכבישה יש להם דין קדימה.

ונראה שמשום כך השמיט דין הקדימה בזיתים בחזון עובדיה.

הלכך בסדר טו בשבט יקדים לברך על התמר תחילה

בברכה

אלון בן שבת

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

סיכוי סביר להציל את הנגן, הרי עשה פעולה זו באופן היתר גמור, ואם היה מזיק באותה שעה את שמעון או את ממונו, היה פטור מלשלם, ולכן, אף שנמצא שהזיק את שמעון בכך שגרם לו להתחייב באחריות, הרי היה מותר לו להזיקו, ואינו צריך לשלם על כך.

וכעין דין זה מבואר בפוסקים באופן שאחד השאיל חפץ לחבירו, והשואל השאיל את החפץ בחזרה למשאיל בתוך ימי השאלה, אלא שהשאלה השניה היתה 'שאלה בבעלים', שאינו חייב בה באחריות. וכתבו, שאם החפץ השאול נגב ביד המשאיל, יתחייב השואל הראשון לשלם למשאיל על היזק זה שנגב מבית המשאיל, ואילו המשאיל פטור, מכיון שהוא שאל בבעלים. ראה ט"ז (סי' רצא, כח), נתי"מ (סי' ש"ק ג), דרוש וחידוש להגרעק"א (מכון ירושלים, סי' עב סעיף ג), ונחל יצחק (סי' עב ס"ג).

יצוין עוד, שבנידו"ד שאם שמעון לא היה מתחיל להשתמש בנגן, דינו תלוי במחלוקת הפוסקים האם שואל שלא מדעת נעשה גזלן על ידי המשיכה בלבד, או שרק ע"י התחלת השימוש נעשה גזלן ומתחייב באונסים כמובא במחנה אפרים (גזילה, סימן יח) שהביא מחלוקת זו. ובאופן שלא היתה בכוונתו של יצחק להשתמש בנגן, אלא גנבו רק כדי להציק לראובן, אע"פ שעבר באיסור גזילה, שהגזל ע"מ לצער את חברו עובר באיסור לא תגנוב (כמבואר בב"מ סא: ובשו"ע סי' שנט סעיף א), מכל מקום דינו תלוי במחלוקת הפוסקים האם בכהאי גוונא מתחייב באחריות אונסין או לא (ראה קצוה"ח שמח"ס"ק א, ודברי חיים אויערבאך, דיני גניבה סי' א שנחלקו בזה).

מכל המבואר, יש ללמוד לגבי שאלה נוספת: הדין הוא שמי שגזל חמץ, ועבר עליו הפסח, ועתה החמץ אסור בהנאה, מכל מקום הגזלן יכול לומר לנגזל 'הרי שלך לפניך' ונפטר בכך. אך אם החמץ נזוק, הגזלן צריך לשלם כשווי בשעת הגזילה, ואינו יכול להיפטר בטענה שעתה לא היה החמץ שווה כלום (כמבואר בסי' שסג סעיפים א-ב). והנה, אם בא אחד אחר והזיק את החמץ, ונמצא שמשום כך נתחייב הגזלן לשלם את דמי החמץ לנגזל, נחלקו הפוסקים אם אותו מזיק חייב לשלם לגזלן (הש"ך סי' שפו סק"א) הביא בזה מחלוקת התוס' והרמב"ן, דלא דמי לשאר מזיק גזילה שביד הגזלן, כיון שאין החמץ שווה לכל העולם לפיכך אין לחייבו לשלם על כך. ורבים מהפוסקים כתבו שהמוחזק יכול לומר ק"ל כשיטת התוס' שפטור מלשלם, אמנם אם הנגזל עצמו הזיק את החמץ, אפשר שלכולי עלמא יהיה פטור מלשלם לגזלן, שהרי עשה כן לטובת עצמו, כדי שהגזלן ישלם לו על הגזילה, ולא יפטר בטענת 'הרי שלך לפניך'.

ובחזרה לנידו"ד שלפי האמור עולה המסקנה ששמעון חייב לתקן את המסך של הנגן אע"פ שהוא החזיק חזק והנפילה נגרמה ממישיכתו של ראובן.

בברכה יגאל אלון ס"ט.

שירי המאה מן המזרח

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי יצחק אבוחצירא

רבי יצחק אבוחצירא (ה'תר"ך, 1860 - י"ד בשבט ה'תרע"ב, 2 בפברואר 1912) היה רב ומקובל ממשפחת אבוחצירא, בנו הרביעי והקטן של רבי יעקב אבוחצירא, ודודו של סידנא בבא סאלי. נודע כצדיק וקדוש וכבעל רוח הקודש.

נולד בריסאני ונקרא על שם האר"י. התגורר ופעל בעיר הולדתו, בה למד את תורת הנגלה והנסתר בישיבת אביו ועם חכמי משפחתו, ביניהם אחייניו רבי דוד אבוחצירא והבבא סאלי. לאחר מספר שנות לימוד בישיבה, החל להסתגר בחדרו וללמוד בפרישות. כבר בגיל 16 כתב הקדמה לספרי אביו, ובגיל 23 החל ללמד תלמידים ולכתוב את ספריו. אף על פי שלא נשא בתפקיד רשמי בישיבה, היה לו מעמד חשוב בקרב יהודי תאפילאלת, והוא שלח מספר פעמים לגייס כספים עבור הישיבה.

חיבוריו: רבי יצחק כתב וחבר ספרים רבים, והם: **"תולדות יצחק"** המאגד בתוכו ארבעה ספרים: 1. **אלף המגן** - חידושים על התנ"ך לפי סדר הא'-ב. 2. **לב טהור** - דרשות. 3. **שבת הגדול** - מראה כיצד כל תרי"ג המצוות ומצוות דרבנן רמוזות במילה "שבת". 4. **שערי בינה** - על הפסוק הראשון במגילת שיר השירים ופרק "אשת חיל". כמו"כ חיבר: **שורביט הזהב** - על הש"ס. **זבחי צדק** - על הלכות שחיטה וטרפות. **כתר תורה** - דרשות. בנוסף, כתב הקדמות לספרי אביו "גנזי המלך", "שערי ארוכה" ו"פתחי חותם".

שיריו: רבי יצחק כתב פיוטים רבים, המפורסם שבהם הוא **"אעופה אשכונה"**, הנחשב לאחד השירים המוכרים יותר בתרבות יהדות מרוקו. פיוט נוסף המושר בפי יהודי מרוקו הוא **"יונותי תמתי יקרה מפנינים"**. פיוטיו נדפסו בספר **יגאל יעקב**.

פסירתו: בחורף ה'תרע"ב יצא למסע התרמות נוסף לישיבה כשנלווה אליו רבי מסעוד אדהאן, (לפי גירסה אחרת נלווה אליו ר' משה שיטריט). במהלך המסע, ביום שישי י"ד בשבט, רבי יצחק פנה למלווהו, וגילה באוזניו את כל אשר עומד להתרחש בדקות הקרובות, כי יגיעו למקום פורעים ערבים ימ"ש וירצחו אותו נפש. אך הוסיף רבי יצחק ואמר: אותך לא יראו ולא יפגעו בך, רק תטיח לי כי תביא אותי לקבר ישראל בעיירה הסמוכה ביותר עוד היום, טרם כניסת השבת. ואכן, כעבור זמן קצר הגיעו למקום השודדים ומנהיגם הרשע שלף את חרבו ודקר את רבי יצחק, ומיד אחר כך עזבו את המקום. קברו בתולאל שמו, ומהווה אתר עלייה לרגל. בעיתון "הדרך" הובא כי סיפר הגאון רבי דוד אביחצירא שליט"א, רבה של יבנה, בשם אביו הגה"צ רבי יוסף אביחצירא זצ"ל, שפעם בצעירותו ביקר באותו כפר בו נרצח רבי יצחק, וכששמע אחד מזקני הערבים בכפר שהגיע למקום נצר ממשפחת אביחצירא, סיפר לו את כל השתלשלות הדברים, והוסיף והעיד באוזניו שכל אותם פורעים ערבים ימ"ש שידם הייתה במעל לשפוך דם נקי וצדיק נענשו משמים בתוך זמן קצר ולא נותר מהם שריד ופליט. הם זרעם כולם מתו ואבדו, ואכן נמחה שמם וזכרם מתחת השמים. כן יאבדו כל אויבך ה'.

סגולת העראק הידועה: אחת הסגולות המוכרות, אשר רבים עושים כן ורואים ישועות גדולות למעלה מדרך הטבע, הוא רכישת בקבוק עראק לכבוד ההילולה, כאשר על הבקבוק כותבים את הישועה לה הם זקוקים, ומטמינים את הבקבוק עד להילולה בשנה שלאחר מכן - ונושעים. לאחר הישועה, ביום ההילולה, פותחים את הבקבוק, ומברכים לכבוד הצדיק ומספרים את הישועה הגדולה. על הבקבוק כותבים כך: **"קניתי בקבוק זה לכבוד הצדיק רבי יצחק בן רבי יעקב דמן תולאל ובעזרת ה' כאשר אוושע (ומפרטים מה זקוקים לישועה) אפתח את הבקבוק בהילולת הצדיק בשנה הבאה"**. רבים מעידים בסעודות ההילולה הנערכות בסעודות משפחתיות כי ראו ישועות גדולות במהלך השנה, ויחדיו שותים כוסית עראק מבקבוק הישועות לכבודו של האדמו"ר רבי יצחק זיע"א, שנפתח ביום ההילולה. כאן המקום לציין מש"כ מו"ר בספרו לב טהור (הנ"ל עמוד סד) ז"ל: צריך האדם המתפלל, שיחשוב בעצמו כעני שדופק על הפתח, וכיון שיחשוב עצמו עני, אזי הקב"ה אינו מואס בתפלתו ובקשתו, וזהו 'תפלה לעני כי יעטוף', אזי יהיה ראוי שילפני ה' ישפוך שיחו', ויקבל תפלתו". עכ"ל (והוא כמבואר בזה"ק על הפסוק הזה ואכמ"ל). לכן ראוי לאדם לפשפש במעשיו, להתפלל להקב"ה על הישועה הנצרכת לו, ולא לסמוך על הסגולה לבד.

אֶעֱפֹה אֶשְׁכֹּנָה, וְאֶתְחַקֶּה נָדָד, בְּמִדְבַּר אֶלְיָנָה, וְאוֹלֵי אֶמְצֵא דוֹד:

נִשְׁק אֶהְבֵּתוֹ, בְּלִבִּי בּוֹעֶרָה, מִיּוֹם פִּרְדֵּתוֹ, נִפְשִׁי עָלֵי מְרָה:

יְדִיד מִנִּי פֶרֶחַ, הִלָּה עֲזָבִנִי, אֵיזוֹ דֶּרֶךְ אֶרֶץ, וְאֶלְכָה גַם אֲנִי:

יֵצְאֵתִי לְבִקֵּשׁ, דּוֹדִי בֵּין חֲבֵרִים, נִלְפָדֵתִי בְּמוֹקֵשׁ, הַמּוֹנֵי הַשּׁוֹמְרִים:

אֶפְיִתִּי לְדוֹדִי, מִתִּי יְבוֹא אֵלַי, יִלְבִּישֵׁנִי עֲדִי, וִירַחֵם עָלַי:

חֲשֵׁף זְרוּעָה, לְקַבֵּץ פְּזוּרִים, גִּלְחָה מִזֵּן יִשְׁעָה, וְדִגְלָה תֵרֵם:

קוֹמִי יְחִידָתִי, וְשׁוּבִי בְּתִשְׁבָּה, אֶחָוִתִּי רַעֲיָתִי, הִנֵּה גּוֹאֲלָהּ בָּא:

חֲמוּדָה יִקְרָה, רַבַּת הַמַּעֲשִׂלוֹת, גַּם מִשָּׁן נִבְחָרָה, צֵאִי נָא בְּמַחֲלוֹת:

וְכִרְתִּי לָךְ חֶסֶד, נְעֻרֶיךָ נְעוּרִים, הִיכָלְךָ אֶסְד, בְּאַבְנֵי סְפִירִים:

קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה בָּא מְדַלֵּג עַל הַהָרִים, קוֹמִי לָךְ אֶהְיָה, כִּי בָּא קִץ דְּרוֹרִים:

בס"ד

ט"ו בשבט, והשאלה שאת לא באמת רוצה לשאול.

השבוע ערכנו שולחנות לכבוד ט"ו בשבט.

ראש השנה לאילן.

זהו זמן שבו אנחנו מבקשים על פירות האילן – ועל פירותינו אנו כהשאלה. ובכל זאת, דווקא השנה, עלה לי הסיפור הכל כך מוכר של חז"ל על האילן הנאה – שעובר אורח רצה לברכו – עלתה בי מחשבה, שאלה – שהובילה אותי לייסוד עמוק.

כולנו מכירות את המדרש:

אדם הולך בדרך, ומצא אילן נאה, נהנה מפירותיו, מצליו וממימיו.

ואז מבקש לברך אותו, ומגלה שזהו האילן המושלם עלי אדמות ואין לו מה להוסיף – שהרי כבר זכה האילן בכל הברכות.

ולכן הוא אומר לו:

"יהי רצון שכל נטיות שייטעו ממך יהיו כמותך".

משפט אחד קצר.

וברגע אחד – הלב האימהי שלי עצר.

האם אני באמת רוצה שכל הנטיות שייטעו ממני יהיו כמותי?

לא כמותי כפי שאני שואפת להיות.

לא כמותי כפי שאני מדברת עם הילדים על דרך ישרה, מידות טובות ויראת שמים.

אלא כמותי ממש – כמו שאני ביום-יום. עם התגובות האוטומטיות.

עם מי שאני גם כשאני כאובה, עייפה או לחוצה.

עם המחשבות השקטות שאינן נאמרות בקול – אבל איכשהו, הילדים חשים בהן.

וכאן צפה השאלה היותר אמיצה, ואולי גם היותר מטלטלת:

האם מה שאני חושבת שאני – זה באמת מה שאני חיה?

חינוך שלא עובר דרך מילים

אנו רגילות לחשוב על חינוך במונחים של העברה:

מה ללמד, מה לומר, אילו ערכים

להנחיל, אילו גבולות להציב.

אבל יש רובד נוסף, עמוק ושקט הרבה יותר –

רובד שבו חינוך אינו נאמר, אלא נחוה. ילדים אינם גדלים רק ממה שאומרים להם.

הם גדלים מהאופן שבו אנחנו פוגשות את החיים. או יותר מדויק – הדרך בה אנחנו תופסים את העולם.

מהנקודה הפנימית שממנה אנו פועלות. אם זה מבוסס על צורך תמידי באישור – מהסביבה, מהמשפחה, מהחברה – הילדים לומדים, בלי שנאמרה מילה, שהתוכן שבי תלוי ב"להיות בסדר".

אם אני מלאה בביקורת ושיפוט – כלפי עצמנו או כלפי אחרים –

הם סופגים עולם שבו תמיד יש מדידה, השוואה, וציון סמוי.

ואם המצב הוא דרוך, לחוץ, מנסה להחזיק הכול חזק כדי ששום דבר לא יתפרק –

גם אם זה בשם אחריות וחינוך – הילדים לומדים שהעולם הוא מקום שדורש שליטה מתמדת.

לא לימדנו אותם את זה.

פשוט חיינו כך.

וזה חזק מכל הדרכה.

מה עובר באמת מדור לדור

יש הרגלים שלא נולדנו איתם – אבל הם רווחים ומזיקים עד מאוד.

נציין ארבעה מרכזיים:

השוואה.

שאיפה לשלמות.

ריצוי.

קושי להיות סלחנית כלפי עצמי.

אמא יכולה לומר לילד שלה שוב ושוב: "אתה טוב כמו שאתה".

אבל אם היא עצמה חיה בהשוואה –

הילד מבין שהערך העצמי הוא תחרות.

אם היא מתקשה להשלים עם טעות –

הילד לומד שטעות היא סכנה.

אם היא רגילה לוותר על עצמה כדי לשמור על שקט –

הוא מבין שאהבה כרוכה בהיעלמות.

ואם הקול הפנימי שלה נוקשה ותובעני –

הקול הזה ימצא לו המשך בדור הבא.

לא מתוך רצון.

אלא מתוך חיים משותפים.

כך נראות נטיות.

הרגעים הקטנים שבהם הכול מתגלה

לא באירועים גדולים נבחן החינוך,

אלא ברגעים הקטנים של היום-יום:

איך אני מגיבה כשילד מאכזב אותי?

איך אני מדברת לעצמי כשלא הספקתי,

כששגיתי, כשלא עמדתי בציפיות?

האם אני מרשה לעצמי להיות אנושית –

או דורשת מעצמי שלמות בשם חינוך?

וכאן טמונה תובנה עמוקה:

ביטחון אינו תכונה.

הוא מצב נפשי.

וכשיש לאמא מקום פנימי יציב –

גם אם לא מושלם –

הילדים חשים בכך.

חינוך שמתחיל ברשות להיות

איזו מתנה זו לילד לגדול ליד אמא

שמותר לה להיות אנושית.

אמא שיוודעת, גם בלי להצהיר,

שהערך שלה אינו תלוי בביצוע מושלם.

לא אמא שמוותרת על דרך או על

גבולות,

אלא אמא שפועלת מתוך נוכחות, לא

מתוך פחד.

אמא כזו אינה נבהלת מרגשות –

לא שלה, ולא של ילדיה.

היא אינה חייבת לשלוט בכל תוצאה.

יש לה מרחב.

ובמרחב הזה –

יש חינוך.

אז במה באמת לברך את האילן?

אולי הברכה העמוקה ביותר שאמא

יכולה להתפלל עליה בט"ו בשבט היא:

שאחיה בכנות פנימית ובאהבה למי

שאני –

למה שהבורא זיכה אותי להיות

עם חסרונותי ומעלותי כאחד

ואקבל שהכל מתנה מאיתותיך

וכן להתפלל באהבה שהלוואי וכל

נטיות שנוטעים ממני יהיו כמותי

ושאזכה שיהיו אהובים ורצויים למעלה

ונחמדים למטה

ויקדשו שם שמים

שבת שלום ומבורך!!

ליאורה דהן – מאמנת מנטלית לאמהות,
050-410-3-421

dahan.liora.co@gmail.com

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים